

Orchideje

v bytě

a rodinném domě

102

Eva Sedláčková

- zásady pro nákup a umístění rostlin
- základní pěstební podmínky
- praxí ověřené rady a doporučení
- odrůdy pro začínající i pokročilejší pěstitele

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umisťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.



Orchideje

v bytě a rodinném domě

2., aktualizované a rozšířené vydání

Eva Sedláčková

102

GRADA
Publishing



Tato publikace vychází za podpory
Botanické zahrady hl. m. Prahy
v Troji



Botanická
zahrada
Praha

www.botanicka.cz

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala všem svým přátelům – pěstitelům i fandům, se kterými si mohu vyměňovat a doplňovat své pěstitelské poznatky a zkušenosti, jmenovitě paní Haně Černé a paní Mgr. Janě Rotkovské.

Současně děkuji svému manželovi Mirkovi za pochopení a podporu jedné z mých velkých celoživotních zálib, včetně jeho nezištné pomoci při sestavování této příručky, zejména pak její fotografické přílohy.

Eva Sedláčková

Orchideje v bytě a rodinném domě 2., aktualizované a rozšířené vydání

Vydala Grada Publishing, a. s.,
U Průhonu 22, Praha 7,
obchod@gradapublishing.cz, www.grada.cz,
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
jako svou 4096. publikaci

Odpovědná redaktorka Helga Jindrová
Sazba Artedit s. r. o., Praha
Fotografie na obálce Ing. Miroslav Sedláček, CSc.
Fotografie v barevné příloze Ing. Miroslav Sedláček, CSc.
Počet stran 112 a 24 stran barevné přílohy
Druhé, aktualizované a rozšířené vydání, Praha 2010
Vytiskla Tiskárna PROTISK, s.r.o., České Budějovice

© Grada Publishing, a. s., 2010
Cover Design © Grada Publishing, a. s., 2010

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

ISBN 978-80-247-3337-1 (tištěná verze)
ISBN 978-80-247-7784-9 (elektronická verze ve formátu PDF)
© Grada Publishing, a.s. 2012

Obsah

Úvod k druhému vydání publikace	8
PRAKTICKÁ ČÁST	11
1 Vlastní zkušenosti	11
1.1 Nákup rostlin	12
1.2 Pěstování	15
1.2.1 Umístění rostlin v bytě	16
1.2.2 Umístění rostlin v domě	19
1.2.3 Základní pěstební pomůcky a nástroje	23
1.2.4 Pěstební nádoby	25
1.2.5 Teplotní režim	25
1.2.6 Vodní režim	27
1.2.7 Světelný režim	31
1.2.8 Větrání	33
1.2.9 Substrát a hnojení	34
1.3 Přesazování a množení	38
1.3.1 Přesazování	38
1.3.2 Množení	41
1.4 Choroby, prevence a léčení	45
1.4.1 Prevence a karanténa	45
1.4.2 Živočišní škůdci	45
1.4.3 Houbové choroby	47
1.4.4 Bakteriální choroby	48
1.4.5 Virová onemocnění	49
1.4.6 Problémy způsobené chybnou péčí	49
1.5 Stálá péče	50
1.5.1 Jmenovky	50
1.5.2 Uvazování stonků	51
1.5.3 Ošetřování po odkvětu	51
1.5.4 Vůně a velikost květů	52
1.5.5 Pravidelná kontrola	52
1.6 Aranžování	53

2 Moje orchideje	56
<i>Anacheilium</i>	56
<i>Angraecum</i>	56
<i>Ascocenda</i>	56
<i>Beallara</i>	56
<i>Brassia</i>	56
<i>Cattleya</i> a její hybridy	57
<i>Coelogyne</i>	57
<i>Cymbidium</i>	58
<i>Dendrobium</i>	58
<i>Epidendrum</i>	59
<i>Ludisia</i>	59
<i>Miltonia</i>	59
<i>Miltonidium</i>	60
<i>Odontocidium</i>	60
<i>Odontoglossum</i>	60
<i>Oncidium</i>	60
<i>Paphiopedilum</i>	61
<i>Phalaenopsis</i> a <i>Doritaenopsis</i>	62
<i>Phragmipedium</i>	62
<i>Prosthechea</i>	63
<i>Rossioglossum</i>	63
<i>Vanda</i>	63
<i>Vuytstekeara</i>	64
<i>Wilsonara</i>	64
<i>Zygopetalum</i>	65
 OBECNÁ ČÁST	 66
3 Základní nároky orchidejí a zásady pěstování	66
3.1 Ekologické třídění	66
3.2 Přírodní podmínky a původ	67
3.3 Požadavky a kultivace tropických orchidejí	68
3.3.1 Světlo	68
3.3.2 Teplota	72
3.3.3 Vlhkost	74



3.3.4 Živiny	78
3.3.5 Vzduch	80
3.3.6 Substrát	81
3.3.7 Nádoby a podložky	82
3.3.8 Přesazování	83
3.3.9 Množení a křížení	84
3.4 Zdravotní stav orchidejí	86
3.4.1 Klimatické faktory	86
3.4.2 Fyziologická onemocnění	87
3.4.3 Choroboplodné mikroorganismy	87
3.4.4 Živočišní škůdci	88
3.5 Pěstební prostory	88
3.5.1 Skleníky	89
3.5.2 Bytové interiéry	90
4 Doplnkové informace	97
4.1 Charakteristika orchidejí	97
4.2 Rozdělení orchidejí	97
4.3 Mykotrofie	97
4.4 Morfologie	98
4.4.1 Kořeny	98
4.4.2 Stonky	100
4.4.3 Pahlízy a kořenové hlízy	101
4.4.4 Listy	101
4.4.5 Květy	102
4.5 Původ a taxonomie	103
4.6 Názvosloví	104
4.7 Seznam základních rodů orchidejí s českými názvy	107
5 Slovníček	109
6 Literatura	111



Úvod k druhému vydání publikace

Nedílnou součástí bytové kultury jsou květiny a interiérová zeleň. Současný trend zlepšování úrovně bydlení v návaznosti na prokazatelné zvyšování životní úrovně, ale i s důrazem na uchování zdravého životního prostředí, se samozřejmě odráží i v pěstování okrasných pokojových rostlin. Velké rozšíření nabídky sortimentu dříve neznámých a také málo dostupných, jakož i exotických druhů, rostlin se projevuje i v nabídce zahradnických center a specializovaných obchodních domů. Mezi ně patří i atraktivní tropické orchideje. Úspěšnost jejich pěstování však do značné míry závisí na znalostech optimálních životních podmínek těchto rostlin. I přes relativně širokou nabídku rozličných publikací k tématu „orchideje“ jsou základní a zejména pak praktické informace o jejich pěstování dosti sporé a omezují se na kusé a do značné míry zavádějící informace rozličných receptářů a málo užitečných rad jak v tisku, tak i v rozhlase a zejména v televizi. Důsledkem této skutečnosti je, že nakoupené rostliny nemají v našich bytech „na růžích ustláno“ a při nedostatečné péči dříve či později hynou.

Dnešní znalosti a zkušenosti přitom umožňují úspěšné a zejména dlouhodobé pěstování orchidejí v bytech i rodinných domech. Tento poznatek potvrzují i mé současné letmé průzkumné pohledy na okna v přízemí i nižších patrech bytů a domů, a to nejen v městečkách, ale i vesničkách, které se pyšní nejedním bohatě kvetoucím falenopsisem či dendrobiem. Kultivace botanických druhů, lety u nás zdomácnělých, či jejich moderních hybridních forem, navíc nevyžaduje v těchto podmínkách žádné náročné technické zařízení ani další pomůcky.

Podnět k napsání mé původní praktické příručky o pěstování orchidejí v bytě výrazně podpořil vydavatelský záměr publikace „Lunární zahrada“ (PAUNGER, J., POPPE, T., 2005). Z laického pohledu nabyli tito autoři při listování v knihách o zahradě dojmu, že nakladatelství ani spisovatelé nepřemýšlejí o tom, zda jsou jejich díla vhodná pro každodenní praxi. Jinými slovy – bude-li tyto knihy číst začátečník, ztratí odvahu, bude-li je číst odborník, nedozví se nic nového anebo si přečte něco tak exotického, že to bude buď nepoužitelné, nebo šíleně drahé. Proto se uvedení autoři rozhodli, že napíší svou knihu jednoduše, bez nároku na zařazení do kategorie odborných příruček, spíše jako čtení pro srdce a duši.

Uvedený postoj byl i mou hlavní inspirací a mottem při zpracování původního rukopisu. Současně však musím přiznat, že zmiňované kritérium srozumitelnosti, jednoduchosti a zejména pak praktičnosti naplňuje i vydání zahraničních publikací stejného názvu „Orchideje“, a to od amatérské pěst-



titelky Brigitte Goedové (GOEDE, B., 2005), německých pěstitelů Franka Roellkeho (ROELKE, F., 2007) a také Joachima Erfkampa (ERFKAMP, J., 2008). Řada dalších výpravných a reprezentativních velkoformátových publikací se sice může pochlubit detailním popisem jednotlivých rodů a druhů doplněným reprezentačními celostránkovými barevnými fotografiemi jednotlivých kultivarů orchidejí, ale vytýkám jim částečnou nebo úplnou absenci kvalifikovaných rad a praktických doporučení k pěstování v běžných bytových podmínkách. Pokud tam tyto poznatky vůbec jsou, je zřejmé, že je autoři získali pouze zprostředkovaně z analogických publikací a zde uvádějí pouze notoricky opakované a známé polopravdy či mýty. To se týká všech základních kultivačních podmínek, jako je umístění rostlin, světelných, teplotních a vlhkostních parametrů. Z uvedených důvodů jsem v této příručce rozdělila literaturu na doporučenou základní, encyklopedickou a na ostatní (doplňkovou).

Moje původní knížka o pěstování orchidejí shrnovala praktické poznatky a zkušenosti s pěstováním těchto tropických rostlin zejména v bytě. S ohledem na výraznou změnu mých životních podmínek v posledních pěti letech (ukončení zaměstnání a přestěhování se na venkov do cíleně a dlouhodobě připravovaného rodinného domku s úplným technickým a také pěstitelským zázemím) jsem získala také nové neocenitelné zkušenosti s pěstováním orchidejí v uvedených specifických podmínkách. O tyto zkušenosti a poznatky je proto doplněno a upraveno mé původní vydání knížky.

Účelnost a jednoduchost jsem uplatnila, podobně jako v prvním vydání, i při koncepci a členění této publikace. Z tohoto důvodu je úvodní část příručky, zaměřená na získané vlastní praktické informace o pěstování orchidejí, doplněna o stať mnou pěstovanými tropickými druhy. Teprve následná rešeršní část pak uvádí obecně platné zásady pěstování orchidejí a všechny dosavadní publikované zkušenosti s optimalizací jednotlivých kultivačních podmínek. Závěrečná kapitola shrnuje údaje o stavbě těl orchidejí, jejich zvláštním způsobu života – mykotrofii, původu a taxonomii a další doplňkové informace.

I když nerada, musím se zmínit o svých problémech s nomenklaturou orchidejí, jejíž zásady jsou shrnuty v kapitole 4.6 Názvosloví. Jako amatérský pěstitel jsem se sama pokusila důkladně se seznámit s touto problematikou studiem dostupné literatury. S politováním však musím konstatovat, že citované nomenklaturní zásady (Carl von Linné 1753) nejsou většinou stoprocentně využívány ani renomovanými pěstiteli a šlechtiteli (ostatními komerčními odborníky nevyjímaje). Doložit své tvrzení mohu příklady z literatury, zejména ovšem z internetu. I přes mou veškerou snahu dodržet zásady nomenklatury jsem se ovšem zcela jistě nevyhnula nepřesnostem, nejasnostem a možným chybám při určování správného názvu

kultivarů v obrazové příloze mé publikace, za což se čtenářům předem omlouvám.

Závěrem ještě pár řádků o provedené fotodokumentaci. Při jejím pořizování jsme s manželem vycházeli ze zásady, že všechny uvedené fotografie orchidejí budou pořízeny z mé vlastní sbírky. Odůvodněnou výjimku pak dokládají pouze fotografie interiéru verandy u mého bratra Jiřího Hlouška v Rakovníku a *Epidendrum racemosum* u mé mšecké přítelkyně a pěstitelky Libušky Hnízdilové. Pouze instruktážní hodnotu ke kapitole o aranžování pak mají i fotografie ze světové výstavy orchidejí v Padově a z exkurzí po botanických zahradách v Anglii, Francii a také naší pražské Faty Morgany. Fotodokumentace také vycházela (až na drobné výjimky) ze zásady zachování stávajícího kultivačního prostředí v našem pražském bytě či venkovském domku, dokumentující habitus celé rostliny, případně detail jeho květu. Tato zásada byla podpořena i záměrem nakladatele na maloplošné fotografie seřazené souhrnně v barevné příloze. Uvedený limitující požadavek neumožňoval uveřejnění sice reprezentativní, ale pro tento účel neadekvátní (a do jisté míry, zejména z pohledu praktického využití, sterilních fotografií) barevné nádhery mých exotických krás.

Měsíc, březen 2010

Eva Sedláčková

PRAKTICKÁ ČÁST

1 Vlastní zkušenosti

Cílem této části publikace je převést zvláště začínajícího pěstitele přes, pokud možno většinu, úskalí při pěstování orchidejí, a to i za cenu určitého zjednodušení relativně složité problematiky. Uváděné zkušenosti byly získávány postupně a nečiní si nároky na komplexnost a neomylnost. Měly by však napomoci prvním pokusům s pěstováním těchto bezesporu výjimečných krás. S výrazným boomem nabídky různých druhů a kultivarů tropických orchidejí v posledním období je toto inovované vydání rozšířeno o nabídkový soubor dalších vhodných a také atraktivních odrůd i s rozšířenými možnostmi a zkušenostmi s pěstováním nejen pro začínající, ale i pokročilejší, zkušenější a náročnější pěstitele.

Původní knížka byla zaměřena na pěstování orchidejí v bytech především panelových domů. Tím byl také do určité míry vymezen i sortiment pěstovaných druhů včetně jejich dostupnosti. Získané zkušenosti v oddílech publikace pod nadpisem „*byt*“ shrnují mé dlouhodobé poznatky s pěstováním orchidejí v našem pražském bytě. Zkušenosti s pěstováním orchidejí v rodinném domku se samostatnými místnostmi projektovanými a postavenými k účelovému využívání podle mého přání, jsou shrnuty ve druhé části jednotlivých kapitol s podnadpisem „*dům*“. Prakticky jsem se tedy orchidejemi zabývala v dosti rozdílných, ale současně v mnoha směrech i shodných kultivačních podmínkách.

Na začátku bych měla možná zdůraznit jednu obecnou dlouholetou zkušenost s pěstováním nejen orchidejí, ale i ostatních pokojových a zahradních okrasných rostlin. Podle mého nevědeckého názoru rostliny vnímají náš vztah k nim, naši náklonnost, potěšení a radost z nich. Před lety se mne jeden televizní moderátor při natáčení pořadu o pěstování orchidejí zeptal, zda se svými rostlinami také hovořím. Moje spontánní odpověď byla kladná, protože sama mám pocit, že mi mé rostliny také rozumějí.

Všechny stresové reakce vedoucí k chorobám rostlin způsobeným abiotickými faktory či biotickými škůdci lze vysvětlit jako důsledek některých nepříznivých kultivačních podmínek a ztrátou odolnosti rostlin proti těmto škodlivým vlivům. Pokud je však náš vztah k rostlinám i citově motivovaný, mnohem snadněji rozpoznáme pravou příčinu dané situace a jsme schopni na ni adekvátně reagovat.

1.1 Nákup rostlin

Před více než třiceti lety, při mých prvních pěstitelských pokusech, bylo obstarávání a nákup orchidejí velice obtížné. Můj první, naprosto nepromyšlený, nákup čítající několik rostlin rodu *Stanhopea*, chladnomilných *Paphiopedilí* a *Coelogyne cristata* z pozůstalosti po amatérském pěstiteli byl v natolik zuboženém stavu, že neměl velkou šanci na přežití ani u zkušeného pěstitele, natož v mých podmínkách. Bez jakýchkoliv praktických zkušeností, navíc bez dostupnosti vhodné odborné literatury, u mne zakoupené rostliny dlouho nepřežily. Také jejich výběr byl do teplého a suchého bytu absolutně nevhodný.

Později se nabídka vhodných druhů orchidejí v obchodech zlepšovala, i když šlo převážně o řezané květy (cymbidium, katleja, pafiopedilum). Inspirací k pěstování orchidejí pro mne byly též úspěchy rodinného přítele, kterému každoročně kvetlo několik orchidejí rodu *Cattleya* a *Phalaenopsis*. Polínko do ohně přiložil i náš souseď, kterému se za špaletovým oknem v oprýskané fasádě jeho vesnického domku třpytil téměř celoročně bíle kvetoucí falenopsis. Navázala jsem také kontakt s paní Hanou Černou, která pečovala o orchideje ve sklenících tehdejší Vysoké školy zemědělské (dnešní Zemědělské univerzity) v Praze – Suchdole, majitelkou i vlastního orchidejového skleníčku. Od ní jsem kromě vybraných druhů orchidejí převzala i neocenitelné rady a doporučení k jejich pěstování. Spolu jsme rovněž podnikaly každoroční nákupní výlety při příležitosti výstav orchidejí do Norimberku, Drážďan, Mnichova a jinať.

Od začátku devadesátých let se u nás nabídka rostlin čeledi *Orchidaceae* výrazně zlepšila a rozšířila. Kvalitní rostliny vhodné pro pěstování v bytĚ můžeme dnes zakoupit ve všech zahradnických centrech, v obchodních domech v oddĚlení „Zahrada“, včetně běžných kvĚtinářských prodejen. Prodej se uskutečňuje také prostřednictvím inzerátů v odborných zahradkářských časopisech, prodejních burz orchidejových klubů, velmi často i specializovaných orchidejových výstav (v Praze – v Botanických zahradách UK Na Slupi a ve FatĚ MorganĚ, v Brně – v Botanické zahradĚ MU, v Českých BudĚjovicích – na klubové výstavĚ pĚstitelů a šlechtitelů, apod.). V zahraničí je zcela běžná zásilková služba speciálních orchidejových firem (i u nás se tato varianta začíná pomalu rozvíjet). Využití této možnosti lze očekávat zřejmě až po našem úplném začlenĚní do evropských struktur, včetně přijetí eura jako platební měny.

V posledních asi deseti letech ovlivnil dostupnost informací o orchidejích a jejich pěstování nejvýrazněji internet. Víte-li, kde máte hledat, poskytne vám okamžitý přístup ke kvalitním informacím. To vše ovšem za předpokladu, že podrobíte získané informace kritickému pohledu. Internet také umožňuje okamžitou prohlídku nabídky sezonního zboží komerčních pĚs-

titelů a v mnoha případech i jeho nákup. Webové stránky s cennými informacemi o orchidejích, jakož i se specializovanými společnostmi příznivců orchidejí, umožňují většinou i operativní možnost získání aktuálních informací a poznatků z celého světa.

O výrazném rozšíření zájmu o pěstování orchidejí svědčí i (dnes již téměř tradiční) účast na zájezdech na výstavy orchidejí (i světové, např. do Drážďan, Padovy apod.), zajišťovaných většinou Orchidea klubem Brno anebo zájezdem organizovaným některým zapáleným a obětavým pěstitelem.

Závažným nedostatkem běžného květinářského prodeje, včetně supermarketů a zahradnických center, je ovšem častá absence správného názvu rostliny, nemluvě o nedostatečných či občas úplně chybějících základních údajích o pěstování orchidejí. Také odborná úroveň prodavačů, s ochotou poskytnout doplňkové informace, je rozdílná a převážně nedostatečná. Pokud jsou tyto informace k dispozici, jejich vypovídací hodnota bývá velmi malá a občas také zavádějící a matoucí.

Nákup konkrétních rostlin by měl být přinejmenším uvážlivý a měla by mu předcházet dostatečná odborná příprava. V zásadě je třeba primárně zvážit umístění kupované rostliny tak, aby získala adekvátní domov. Jako první příbytek většinou stačí parapet východního nebo západního okna. Později, po rozšíření vaší sbírky, můžete zvažovat další umístění, pro které lze najít díky šlechtění rostlin a jejich bohatému výběru vždy vhodné místo.

Další plánované rozhodnutí je třeba učinit pro výběr druhu. Tam pomůže rada a doporučení zkušenějších pěstitelů i s ohledem na teplotní, světelné i vlhkostní podmínky včetně požadavků na klidové období rostlin. Pro začátečníky se doporučují tzv. „snadné druhy“, jako je *Dendrobium kingianum*, *Paphiopedilum* hybrid či *Phalaenopsis* hybrid, umožňující první důležitý pěstitelský úspěch bez velkých zkušeností a přílišné námahy. Po prvních vlastních pěstitelských úspěších je pak možné si postupně troufnout i na náročnější druhy (*Angraecum*, *Vanda* aj.).

Požadavek na označení druhu jmenovkou a stejně tak kompletní informace o pěstebních podmínkách jsou rovněž zcela jednoznačnou podmínkou úspěšného přežití a růstu zakoupené rostliny.

Ceny orchidejí bývají rozdílné, přičemž hodně záleží na druhu, kvalitě a stáří rostliny. Orchideje můžeme koupit jako mladé rostliny (většinou přes renomované pěstitele), které rozkvetou až po několika letech, nebo jako dospělé rostliny kvetoucí poprvé či již plně rozvité (hlavně v zahradních centrech, obchodních domech či květinářských prodejnách). Zkušeným pěstitelům se cenově vyplatí i nákup již odkvetlých rostlin, které se při dobré péči brzy odmění novými silnými výhony a krásnými květy.



Nákup orchidejí samozřejmě závisí i na našich požadavcích ohledně výběru druhů. Na trhu jsou běžně dostupné a nepříliš drahé hybridy v kontejnerech. Jejich určitou nevýhodu představuje vitalita a bujný růst, který může způsobit problémy při pěstování v malých pěstebních zařízeních. Mnohem dražší pak bývají botanické druhy (uměle vypěstované) a tzv. čisté hybridy, jež lze pořídit především nákupem u soukromých firem a pěstitelů, včetně zahraničních (s případným využitím internetu). Při těchto nákupech se rostliny oceněné na mezinárodních soutěžích za názvem označují zkratkami FCC, AM od anglické společnosti RHS (Royal Horticultural Society) a od americké společnosti AOS (American Orchid Society) či GM, SM, BM od německé společnosti DOG (Deutsche Orchideengesellschaft).

Při vlastním nákupu rostlin doporučuji, obzvláště začátečníkům, zaměřit se na:

❖ **Vzhled rostliny** – zejména *listů* – neměly by být povadlé (hlavně u falepnopsů), zvadlé či jinak poškozené (hnědými nebo černými skvrnami) a *kořenů* – musí být zdravé, neporušené a měly by mít šedou barvu se zelenými nebo červenými čerstvými špičkami). *Květ* není pro stanovení stavu celé rostliny směrodatný, i když jeho svěžest indikuje vlastní trvanlivost (napjaté okvětní lístky – sepaly i petaly, nepříliš ztmavlý dolní okvětní lístek – pysk). *Poslední výhonek* by měl být nejméně tak dlouhý jako předposlední (sympodiální typ), či vrchní list nejméně stejně velký jako list pod ním (monopodiální typ).

Snažíme se získat zdravou rostlinu, která nevyžaduje okamžité přesazení, jak nám občas mylně doporučují v televizních receptářích. Orchideje dlouho uskladněné v regálech obchodů nekupujeme.

❖ **Zdravotní stav** – rostlina by neměla jevit známky napadení houbovými, virovými či živočišnými škůdci. Pokud byste tuto okolnost při nákupu přehlédli, je třeba rostlinu umístit do karantény (odděleně od ostatních rostlin) a aplikovat přípravek proti škůdcům. Karanténní izolaci (alespoň 14 dnů) doporučuji provést i u každé nově zakoupené rostliny.

❖ **Substrát v kontejneru** – neměl by být těžký, s mokrym povrchem a zjevnými známkami přemokření. Jestliže lze rostlinu z květináče snadno vyjmout a nemá prakticky žádné kořeny, byl substrát překyselen přílišnou zálivkou, indikovanou také přítomností řas či mechu na vnitřních stranách květníku, anebo solných a vápenných inkrustací na substrátu či dolním okraji nádoby. Rostliny se špatnými nebo minimálními kořeny nekupujeme. Postupně se zmenšující pahlízy rovněž indikují, že se vývoj rostliny zastavil.



- ❖ **Květ** – koupě rozkvetlé rostliny s předpokládanou dlouhou dobou kvetení přináší radost, nezapomenutelný pocit úspěchu a je motivací pro další pěstování a rozšíření vlastní sbírky. S kvetoucí rostlinou se navíc vyhneme případným omylům s nesprávnou identifikací. Rostliny s květem ovšem hůře snášejí změnu prostředí (dochází např. k opadávání poupat). Nekupujeme rovněž rostliny s příliš malými či zažloutlými poupaty ani s maximálně jedním nebo dvěma nerozvinutými puky.
- ❖ **Přesný název** kupované orchideje, včetně názvu latinského. Ten umožňuje najít v odborné literatuře podmínky pro pěstování rostliny. Je proto důležité nakupovat ve specializovaných obchodech, kde jsou prodávající schopni požadované informace poskytnout.
- ❖ **Transport zakoupených rostlin** – neměl by se uskutečnit za extrémního horka v letních měsících či za mrazu v období zimním (rostlina by měla být při přenosu chráněna několika vrstvami papíru; neprodyšné fólie se nedoporučují z důvodů rizika napadení rostlin plísní šedou); po dovozu domů je třeba (zvláště v zimních měsících) ponechat rostlinu zabalenou v papíru 2–4 hodiny, aby se vyrovnal rozdíl teplot a aby rostlina neutrpěla šok.
- ❖ **Nákup substrátu** (či spíše jeho jednotlivých složek) – pro účely operativního přesazování rostlin je praktické zakoupit i vhodný a odpovídající druh substrátu, který bychom měli uchovávat v otevřených sáčkích po časově omezené období.

1.2 Pěstování

Dodnes se poměrně často prezentuje názor renomovaných odborníků, dělících orchideje podle obtížnosti pěstování do pěti základních skupin. I když se s tímto jednoduchým dělením plně neztotožňuji, považuji za vhodné jej alespoň jako základní informaci uvést. V dalším textu se pak pokusím shrnout, jakým způsobem se ubírají současné možnosti a trendy v oblasti pěstování tropických orchidejí v bytech a v rodinných domech.

- Do *první skupiny* se řadí zcela nenáročné orchideje pěstované volně na okenním parapetu, které můžeme v létě umístit pod stromy na zahradu. U okna orientovaného jihovýchodně nebo jihozápadně se pěstují tepломilné i temperované druhy. Jižní okno je třeba v poledních hodinách přistiňovat. K severním oknům (případně severovýchodním, ale i severozápadním) se umísťují i chladnomilné druhy.
- *Druhá skupina* zahrnuje náročnější taxony kultivované rovněž na okenním parapetu, které lze bez větších problémů pěstovat ve sklenících či pokojových vitrínách.



- Ke *třetí skupině* patří náročné druhy pěstované ve sklenících a vitrínách, příp. druhy se speciálními požadavky. Vitríny, které nemohou být postaveny u okna, musí mít zabudovaný systém umělého osvětlení, nejlépe vhodnou kombinací zářivek, a dobrých větracích podmínek.
- Pod *čtvrtou skupinu* spadají druhy z monzunových oblastí s vyšším požadavkem na vzdušnou vlhkost i v zimním období (současně s dostatečně suchým substrátem). Tyto rostliny vyžadují pravidelné mlžení.
- *Pátá skupina* obsahuje kromě zahradních mrazuvzdorných či jen částečně odolných orchidejí také rostliny, které proti mrazu odolné nejsou a které přezimujeme při nízkých teplotách v mrazuprostých místnostech. Během vegetačního klidu těchto druhů omezíme zálivku nebo ji úplně vynecháme, případně ji nahradíme mlžením.

Pro ideální růst orchidejí je třeba zajistit co nejpříznivější podmínky, a to teplotu, světlo a vzdušnou vlhkost s dostatkem vody. Všechny tyto faktory můžeme v bytech i domech připravit a ovlivnit, ale jejich optimální parametry získáme pouze citlivým pozorováním a sledováním rostliny v konkrétním kultivačním prostředí.

1.2.1 Umístění rostlin v bytě

Při pěstování orchidejí v bytě mi pomohly zkušenosti s pěstováním různých druhů pokojových rostlin, včetně tropických (ibišky, bromélie, tilandsie, anthuria aj.). Orchideje jsem kultivovala v pokojovém skleničku, méně již s upevněním na pevných podložkách či epifytických větvích, nejvíce ale na okenních parapetech či nad okny v závěsných květináčích.

Pokojový skleniček

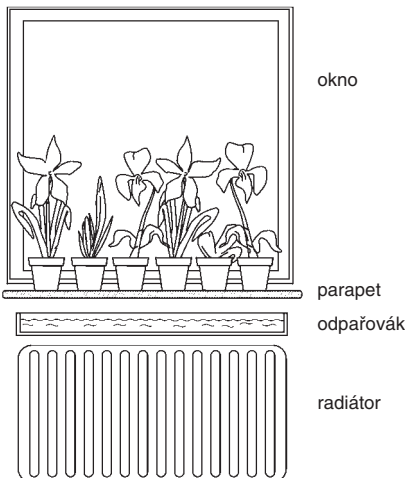
Prvním kultivačním prostorem, kde jsem před téměř čtyřiceti lety začínala s pěstováním nejrůznějších druhů tropických rostlin, mezi jinými bromélií, anturií, tilandsií, kryptantusů, některých orchidejí (např. pafiopedila), byl pokojový skleník. Vitrínka byla zhotovena bez rámu, pouze z lepeného organického skla (síly 10 mm) o základních rozměrech 1,0×0,4×0,6 m (objem asi 240 l). Horní víko, stejně jako horní část vysunovatelné přední stěny, se dalo odejmout, což umožňovalo snadnou manipulaci s instalovanými rostlinami, včetně jejich zalévání a rosení. Vitrínka byla zavěšena na řetězech u stropu, podélně k sloupku mezi balkonovými dveřmi a vyklápecím oknem směřovaným jihozápadně (bar. příl. obr. 1). Nedostatečné světelné podmínky kompenzovalo zářivkové osvětlení zavěšené nad horním víkem a cirkulaci vzduchu pomáhal zajišťovat malý elektrický ventilátor. Chyběl však odtok přebytečné zálivkové vody.

Do skleníčku byl úhlopříčně nainstalován epifytní kmen z akátového dřeva, na němž byly upevněny baly s rostlinami obalenými v kořenové části rašeliníkem. Ten byl ve vrstvě 2–5 cm položen také na dno skleníčku s rašelinovým substrátem o výšce 5–10 cm. Převážná většina rostlin rostla v květináčích obalených rovněž rašeliníkem. Skleník byl úchvatný vždy po nové instalaci rostlin a čerstvého rašeliníku. Krása se však postupně vytrácela a nejspíše po 6–8 týdnech se musela provést jeho úplná regenerace.

Moje hodnocení tohoto způsobu pěstování rostlin tedy není pozitivní, zejména kvůli velké pracnosti a náročné údržbě, malé životnosti umístěných rostlin a estetickým závadám z inkrustace kultivačních prostor způsobených zálivkou a rosením. Uvedené zápory nevyvážila ani krátkodobá nádhera po každé další instalaci. Domnívám se proto, že i se současným, výrazně lepším technickým vybavením jsou úskalí tohoto způsobu pěstování (především větrání a pohyb vzduchu, vodní a vlhkostní režim) neúměrně získaným výsledkům. Podobný názor mají i bytoví architekti (výhrady k otrockému napodobování pralesa) i většina odborníků na interiérové pěstování tropických rostlin, kteří zdůrazňují časovou náročnost této technologie a také ekologické požadavky těchto rostlin. Květinová okna (skleníky) však nacházejí bezkonkurenční uplatnění při krátkodobějším aranžování rostlin ve výstavnictví.

Okenní parapety

Parapety u oken se z hlediska dosažení přijatelného kultivačního prostředí v běžných bytech přibližují téměř k ideálnímu umístění. Slovo „téměř“



používám kvůli vlhkostním podmínkám, které se musí pro většinu orchidejí upravit speciálními technickými doplňky. Já jsem tuto situaci vyřešila umístěním plochých plechových zvlhčovačů vzduchu přímo na radiátory ústředního topení pod kamennými okenními parapety. Zvlhčovače, jejichž podmínkou je vodotěsnost, měly délku proměnlivou podle radiátoru, šířku cca 20 cm a výšku asi 10 cm (obr. 1). Doplňování vody v nich záviselo na teplotě otopné vody a tím také na venkovní teplotě. Nejvyšší frekvence doplňování byla čtyřdenní s přibližně 10 l vody na jeden radiátor (v zimním topném období).

Obr. 1 Umístění odpařováků pod okenními parapety

Jednou za cca tři měsíce bylo třeba zvlhčovače vyčistit a vydezinfikovat. Orchideje v květináčích a obalových nádobách stály přitom přímo na okenních parapetech.

Světelná intenzita se řídila podle situování okna (jih, východ). Občas (ale hlavně v zimním období) jsem využívala i možnost přisvětlování zářivkami umístěnými přímo nad okny. Ke stínění posloužily meziokenní žaluzie. Teplota se udržovala výběrem místností a pěstovaných rostlin (ložnice – temperované orchideje; obývací pokoj – teplomilné druhy) a termostatickou regulací otopných radiátorových těles.

Závěsné nádoby

Používání závěsných nádob je preferováno pro orchideje obzvláště náročné na světlo, např. pro rod *Vanda*. Rostliny v mých bytových podmínkách vegetovaly v květináčích zavěšených na záclonové tyči. Použity byly závěsné nádoby (bar. příl. obr. 2). Světelná intenzita se dá částečně ovlivňovat výškou použitého závěsu, vlhkostní podmínky radiátorovými zvlhčovači, obdobně jako při pěstování na parapetu.

Letnění rostlin

V bytových podmínkách je letnění do značné míry omezeno. V úvahu přichází pouze letnění rostlin na balkonech či lodžích s výhradně severní nebo maximálně severovýchodní orientací s vyloučením nebezpečí popálení listů nadměrným slunečním zářením. Tento způsob letnění orchidejí na naší lodži s jihozápadní orientací, i když se z prostorového hlediska (asi 12 m²) jevil hodně výhodným, jsem prakticky zavrhla po prvních příznacích spálených listů některých mých rostlin (i přes provizorní stínění pomocí textilní markýzy). Určitým východiskem (mnou ale prakticky neodzkoušeným) by mohlo být přistínění rostlin (na jižních či západních balkonech) vhodným způsobem (stínicí sítí, stínicí zástěna apod.).

Vlastní praktické zkušenosti nemám ani s letněním orchidejí v zasklených lodžích. Technické možnosti přistínění výběrem materiálů použitých k zasklení i možnost dodatečného přistínění nejrůznějšími způsoby jsou pravděpodobně snadno realizovatelné. Navíc se tak bude asi uplatňovat nesporná výhoda jarního či podzimního prodloužení pobytu rostlin v těchto prostorách. Výhodný způsob letnění podtrhuje navíc i estetické zvýraznění dodatečného obytného prostoru včetně snadnější a komplexnější každodenní péče o rostliny. Umístění letněných rostlin je možné opět formou parapetní instalace či pomocí zavěšených nádob. Letnění má neoddiskutovatelný a také nezastupitelný význam pro růst i kvetení orchidejí. Dostatečně jsou jeho výhody i způsoby popsány v následující kapitole.



1.2.2 Umístění rostlin v domě

Obytné místnosti

Způsob umístění a pěstování orchidejí v obytných místnostech rodinného domu je prakticky shodný s pěstováním v bytových podmínkách, nejvýhodnější je na okenních parapetech či v závěsných nádobách. Poněkud odlišné však mohou být světelné i teplotní podmínky zejména v zimním období; je třeba je experimentálně odzkoušet i s ohledem na pěstované druhy. Na druhou stranu způsob vytápění, regulace či temperování jednotlivých obytných místností svým způsobem již předurčuje výběr rostlin vhodných k pěstování.

Schodiště

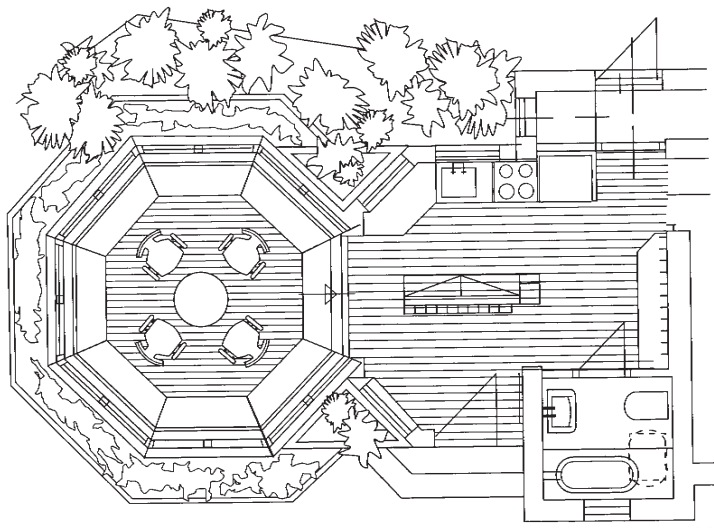
Schodiště v rodinném domě je svým způsobem specifické s ohledem na světelné (velmi dobré až ztížené) i teplotní podmínky (převážně s nižšími hodnotami než v obytných místnostech). Umístění rostlin je možné na parapetu či současně také kombinované s instalací v závěsných nádobách jako třeba v mém případě (bar. příl. obr. 3). Světelné podmínky se dají regulovat meziokenními či vnitřními žaluziemi.

Veranda

Veranda jako vstupní prostor domu nemá většinou velkou prostorovou rozlohu a obvykle slouží jako víceúčelová místnost s věšáky, botníky apod. A protože i světelné podmínky verandy bývají převážně velmi příznivé, je zde pěstování i aranžování kvetoucích orchidejí velmi vhodné. Musíme mít ovšem na zřeteli, že během zimy, zejména v období silnějších mrazů, jsou z provozních důvodů dost často otevírány i vstupní vchodové dveře. Proto je třeba dobře promyslet umístění jednotlivých rostlin. Chladnomilné mohou být i blízko krátkodobě otevřených dveří a teplomilné dále od dveří, aby byly lépe chráněny proti chladu. Jinak je umístění rostlin v mnoha případech shodné s bytovými podmínkami, tj. na okenních parapetech (rozšířených případně o dřevěnou mřížku na teplovodních radiátorech) s eventuální možností nutného přistínění (bar. příl. obr. 4).

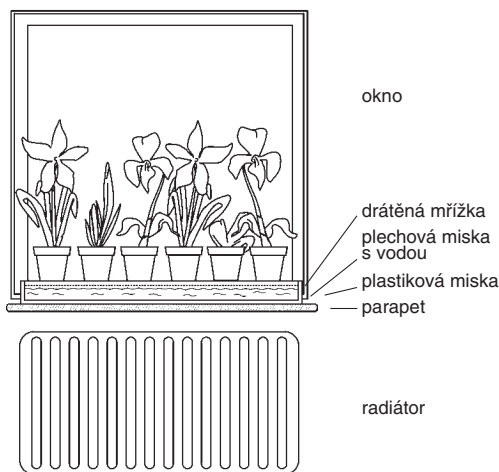
Zimní zahrada

Na tomto místě oceňuji především šťastné řešení přístavby naší zimní zahrady (navržené naším přítelem a pražským sousedem, akad. arch. V. Klimešem), kterou lze využívat jak k pěstování orchidejí, tak současně i jako jídelnu, místo k posezení s přáteli a návštěvami. Velmi si cením toho, že takto s orchidejemi opravdu denně žijeme a těšíme se z jejich krásy. Současnou výhodou je i mnohem snazší denní péče o ně oproti teplému a suchému bytu (např. udržení dobrého zdravotního stavu rostlin).



Obr. 2 Půdorys dostavby zimní zahrady u rodinného domku (akad. arch. Vl. Klimeš)

Z obou uvedených alternativ bytové kultivace upřednostňují pro pěstování v zimní zahradě rovněž parapetní umístění namísto nejrůznějších květinových stolků. Naše zimní zahrada (obr. 2 a bar. příl. obr. 5–7) má půdorys pravidelného osmiúhelníku s okny po obvodu místnosti. Podlahové vytápění doplňují dva klasické radiátory. Na parapetech plastových oken stojí umělohmotné misky (vysoké 12 cm) s vloženými vodotěsnými plechovými nádobami (výšky 6 cm) na vodu. Orchideje v obalových květináčích stojí na drátěných stojáncích nad vodní hladinou, čímž mají zajištěnu dostatečnou vzdušnou vlhkost (obr. 3 a bar. příl. obr. 8). Čištění a údržba plechových, ale i plastových ochranných misek se shodují s údržbou při parapetním umístění.



Obr. 3 Umístění odpařováků na parapetech

Další květináče s rostlinami (především s katlejem) mají místo na meziokenních sloupcích s kruhovými držáky ve třech řadách nad